

STUDIUL COMPARATIV PRIVIND STILURILE EDUCATIVE PARENTALE

Prof. înv. primar Vișan Niculina - Ionica
Școala Gimnazială „Nicolae Bălcescu” Pitești, Argeș

Actul educativ la nivelul familiei are marea calitate de a izvorî din contextul vieții și a se efectua în acțiunile de viață ale membrilor ei. Educatorul părinte folosește exemplele și modelele pe care i le oferă în primul rând ambianța familială și de aceea pedagogia familiei nu poate prescrie reguli cu valabilitate generală. Aceasta nu înseamnă însă că ea se poate lipsi, mai ales în actuala epocă, de metode științifice, de scopuri precise. Dimpotrivă, în contextul social actual, pentru a putea pregăti copilul cât mai adecvat pentru exigențele vieții, acțiunea educativă la nivelul familiei trebuie să devină din spontană conștientă, din întâmplătoare permanentă, din tradițională intențională, din intuitivă științifică. Aceasta se poate realiza numai printr-o pregătire organizată a familiei în vederea îndeplinirii rolului său educativ.

Părinții au obligația de a satisface toate nevoile unui copil, de a învinge obstacolele ce se pun în calea dezvoltării lui, cu scopul de a-l pregăti pentru a face progrese în evoluția lui spre maturizare. Condițiile de viață ale copilului depind de comportările părinților între ei și față de el.

Îndeplinirea eficientă a meseriei de părinte presupune cunoașterea stilurilor parentale cu toate avantajele și dezavantajele care decurg în urma adoptării acestora.

Părintele indulgent îi permite copilului să se manifeste cum vrea el, fără a-i impune prea multe restricții. Filosofia de viață a părintelui care adoptă acest stil este „*Copiii vor înflori singuri la timpul potrivit.*” Pentru el, cea mai mare valoare o reprezintă libertatea de expresie. Părintele indulgent manifestă sensibilitate la drepturile altora, se consultă cu copilul atunci când ia o decizie, manifestă căldură și interes față de tot ceea ce face copilul, iar cazurile în care îl pedepsește sunt foarte rare.

Această atitudine îi permite copilului să-și dezvolte o *identitate* proprie și să aibă o personalitate distinctă, marcantă, originală. El se simte important, special, fapt ce determină creșterea nivelului *stimei de sine* (care reprezintă o condiție esențială în dezvoltarea armonioasă a personalității). Un stil parental indulgent mai stă la baza dezvoltării *creativității* și a *capacității de a lua decizii*, însă copilului crescut astfel îi va fi greu să înțeleagă rolul limitelor și al regulilor, pentru mulți dintre adulți el putând fi considerat „*obraznic*” sau chiar *copil - problemă*. Cu greu va accepta sfaturi, iar părintele se va simți „depășit”.

Părintele care adoptă **stilul autoritar** se caracterizează prin faptul că îi cere copilului să respecte cu strictețe, fără să comenteze, regulile impuse. Aceste reguli au valoare absolută, iar cea mai mică greșală este urmată de pedeapsă. Filosofia de viață adoptată: „*Nimic nu e mai presus de lege!*”.

Din această cauză, părintele nu se simte obligat să răspundă întrebărilor suplimentare: „*De ce? Pentru că sunt mama ta! Nu discutăm!*”. Intenția copilului de a-și manifesta independența este interpretată ca o formă de răzvrătire, fapt ce reprezintă o sursă importantă a conflictelor părinte-copil.

De obicei, părintele este rece și detașat față de copil, impunând respectul muncii și al efortului. Astfel, stilul autoritar îl învață pe copil să devină *ordonat, disciplinat, respectuos* față de cei de care îi este frică; îi dezvoltă *simțul critic*; îl învață să devină *perfecționist* („*Dacă faci ceva, atunci fă-o perfect!*”).

Din păcate, adoptarea acestui stil parental atrage după sine numeroase dezavantaje. În primul rând, copilul crescut de părinți autoritari va învăța foarte greu să devină *maleabil, sensibil la dorințele altora*; el va fi *neiertător* cu cei care greșesc. De asemenea, acest copil va întâmpina *dificultăți* în realizarea unei *comunicări eficiente*; va fi frecvent *lipsit de inițiativă, de curaj* și veșnic *nemulțumit*, deoarece se teme în permanență că ar putea greși. Pentru el, „a greși” e sinonim cu „*a fi un ratat*”. De aceea, preocuparea lui majoră este „*Ce va zice tata(mama) când va afla?*”

Trăsăturile de mai sus reflectă *diminuarea stimei de sine* („*Am greșit! Nu sunt bun de nimic! Niciodată nu voi putea să...!*”). Unele cercetări (W. Dammon, D. Hart, 1988) arată că un nivel scăzut al stimei de sine în copilărie are urmări negative marcante pe parcursul întregii vieți, asemeni unui coșmar care te urmărește în permanență și de care (în cazurile fericite) scapi cu mare greutate.

Părintele indiferent neglijează copilul, nu este preocupat de realizările lui și nici nu manifestă frecvent trăiri emoționale pozitive pentru el. Mai mult chiar, în unele cazuri duse la extrem, lasă de înțeles că acesta este „în plus”, reprezintă o povară de care s-ar putea lipsi oricând. Filosofia de viață pe care o sugerează este: „*În viață nu te poți baza pe nimeni altcineva decât pe tine însuși*”.

Copilul al cărui părinte se manifestă indiferent, învață că părerea lui *nu contează* prea mult, se simte *lipsit de importanță* și uneori absolvit de orice responsabilitate. El poate avea o *stimă de sine scăzută* (asemeni copilului crescut autoritar), poate deveni timorat și urmărit în permanență de un puternic *complex de inferioritate* („*Niciodată nu voi fi în stare să fac ceva suficient de bun ca să-i mulțumesc pe ai mei*”).

Spre deosebire de copilul crescut autoritar (care toată viața se va ghida după regulile stricte pe care le-a învățat în copilărie), copilul crescut indiferent se va baza doar pe *experiența lui de viață*. De aceea, după ce va ajunge la vârsta adultă și se va pune problema să primească sfaturi referitoare la cum ar trebui să se comporte, cum ar trebui să-și educe copilul, de ce ar trebui să se ferească etc., el nu va fi dispus să asculte („*Ce știi tu? Ai trăit ce am trăit eu?*”, „*Cine ești tu ca să-mi dai sfaturi?*”). Din cauza lipsei de afecțiune, chiar dacă, pe de o parte, îl va face mai rezistent la greutățile vieții, copilul crescut indiferent va fi mai *rigid*, mai *insensibil*, mai *apatic*, mai *pragmatic*. Unii se grăbesc să-l eticheteze ca fiind un copil „*fără suflet*”, „*de gheață*”, fără să bănuiască faptul că prejudiciul afectiv pe care îl resimte îl determină să se ghideze după principiul „*Iubirea te face mai vulnerabil, mai slab*”.

Părintele protector este aparent un părinte model: el este extrem de atent la nevoile copilului și se dedică cu toată ființa sa meseriei de părinte. Prioritatea lui este să-i ofere copilului securitate, deoarece conștientizează că un copil este o ființă foarte fragilă, care are nevoie în permanență de sprijin și protecție. Educația pe care i-o dă copilului se clădește în jurul ideii că „*Nu tot ce zboară se mănâncă*” și are grijă să-și învețe copilul ca, în primul rând, să fie precaut și rezervat, față de tot ce vine din afara sferei familiei.

Din păcate, uneori protecția acordată copilului este exagerată, părinții devin veșnic *îngrijorați*, văd catastrofe și calamități la fiecare colț de stradă. Când își văd copilul plângând, ei devin *agitați*, creând fără să-și dea seama, mai multă *tensiune* („*Ce te doare, puiule? Unde? Te doare rău? Vai, sărăcuțul de tine!*”).

Atunci când apare o problemă, părinții exagerat de protectori se grăbesc să *caute vinovații* și să *țină morală* („*De câte ori ți-am zis...?*”), fapt care duce la scăderea eficienței rezolvării conflictului și a învățării unor reguli de disciplină. Asemeni părinților autoritari, acceptă greu situația în care copilul începe să-și dezvolte independența, însă ei nu creează conflicte, ci intră în panică, „se consumă”.

Acest stil parental mai atrage după sine alte numeroase dezavantaje. Atunci când sunt mici, copiii care au părinți exagerat de protectori pot manifesta *tulburări ale somnului* și ale *regimului alimentar*, precum și stări *de frică* nejustificate. O dată cu trecerea timpului, copilul se simte din ce în ce mai *sufocat* și are tendința de *a se îndepărta de părinți*; el găsește că *este dificil să comunice* direct cu părintele despre problemele personale, de teamă că acesta nu-l va înțelege și se va îngrijora („*Mai bine nu-i spun mamei, că nu se mai îngrijorează*”).

Astfel, copilul va învăța să ascundă informații, va avea o viață secretă, personală, nebănuită de părinte.

Părintele care îmbrățișează **stilul parental democratic** este suficient de *indulgent*, *flexibil* și *deschis spre nou* pentru a accepta tot ce ar putea ameliora viața copilului și a familiei,

însă este în același timp suficient de *autoritar* pentru a impune o disciplină riguroasă, a-l învăța pe copil să respecte reguli și să îndeplinească eficient sarcinile care i se dau.

Pe de altă parte, părintele care are un stil parental democratic este suficient de *protector* pentru a-i oferi copilului securitatea de care are nevoie și pentru a-l sprijini atunci când situația o cere; însă este suficient de *înțeleghător* și *încercător* în capacitatea copilului de a lua unele decizii personale. El încurajează copilul să fie independent, respectându-i opiniile, interesele și personalitatea. Manifestă căldură față de copil, îl apreciază, îl consideră un membru responsabil al familiei.

Ca urmare a acestor atitudini parentale, copilul își va dezvolta un *echilibru emoțional* care va sta la baza dezvoltării armonioase a personalității, își va dezvolta deprinderi de comunicare eficientă, va manifesta creativitate, inițiativă, capacitate decizională, autonomie personală. Ca urmare a încurajărilor și a încrederii care i se acordă, copilul va avea un *nivel ridicat al stimei de sine*, care îi va permite să obțină *eficiență* și *productivitate* în acțiunile întreprinse.

Respectul pentru om, cultivat de stilul democratic îl va învăța pe copil să *îi respecte pe alții*, să ia în considerare opinia celorlalți, să *accepte observații*, având totodată curajul să-și *exprime punctul de vedere*. Pe măsură ce va crește, independența care i s-a acordat îl va ajuta să-și identifice propriile aptitudini și să aleagă meseria care i se potrivește mai bine, *să își îndeplinească propriile vise*, nu pe cele ale părinților.

Cu toate că în aparență stilul democratic are numai avantaje, totuși e bine să menționăm faptul că un copil crescut în acest mod se va adapta cu greu stilului autoritar (pe care îl poate întâlni la școală, în grupurile de prieteni, în armată etc.). El ar putea fi considerat „*bleg*” pentru că nu va executa prompt sarcinile care i se dau, sau dimpotrivă, „*impertinent*” pentru că „discută” ordinele.

După cum se poate vedea, fiecare stil parental are avantajele și dezavantajele sale; mai mult decât atât, în timp ce unii părinți consideră anumite valori ca fiind calități (independență, exprimare liberă), alții le consideră defecte („răzvrătire”, „comentarea ordinelor”). De aceea ne este greu să oferim „soluții” cu valoare universală privind stilul adoptat.

O persoană poate avea *mai multe stiluri parentale*, în funcție de diferiți factori; de asemenea, e bine de știut că, într-o familie, *fiecare* dintre părinți poate *avea propriul stil parental*, care uneori se completează cu cel al partenerului, iar alteori se dovedește a fi incompatibil, ajungând să dezorienteze copilul și să-i creeze un *climat afectiv nefavorabil* dezvoltării armonioase („*De ce mă cerți? Mama mi-a zis că pot să mă uit la televizor!*”)

Este necesar ca părinții să își identifice stilul / stilurile parentale adoptate și să cunoască *consecințele (atât pe cele pozitive, cât și pe cele negative)* aplicării acestuia (acestora).

Orice familie trebuie să fie un garant de securitate, de protecție fizică, afectivă, mentală, morală și socială pentru toți membrii ei, dar mai ales pentru copii.

Bibliografie:

1. Bătrânu, Emilia, „Educația în familie”, Ed. Politică, București, 1980;
2. Berge, Andre, „Copilul dificil”, (trad. Lidia Ciucă), Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1972;
3. Cajal, M. „Educarea copilului în familie”, Ed. Medicală, București, 1975;
4. Dolean, Ioan; Dolean, Dacian Dorin, „Meseria de părinte”, Ed. Aramis, București, 2002.